

ЗА НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ ПО ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Наталия Стоянчева Стоянова
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Стратегическо планиране“
e-mail: tali_n@abv.bg

Резюме: Устойчивото развитие, разбирано като начина на реакция на потребностите на сегашните поколения, без да се ограничават възможностите за задоволяване потребностите на бъдещите поколения, представлява балансирано взаимодействие между компонентите обкръжаваща среда, социална справедливост и отговорност и зелена икономика. В настоящата статия се оценява напредъкът на България при изпълнението на глобалните цели за устойчиво развитие (ЦУР). Анализират се ключови фактори и документи, оказващи въздействие върху изпълнението. Маркират се инициативи и решения, с потенциал да ускорят развитието на процеса.

Ключови думи: устойчиво развитие, глобални цели за устойчиво развитие, стратегически цели, стратегически оси.

JEL: M21, O11.

BULGARIA'S PROGRESS ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Natalia Stoyancheva Stoyanova
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
Department of Strategic Planning
e-mail: tali_n@abv.bg

Abstract: Sustainable development, understood as our way of responding to the needs of present generations without limiting the opportunities to meet the needs of future generations, is a balanced interaction between the components of environment, social justice and responsibility and the green economy. This article assesses Bulgaria's progress in meeting the Global Sustainable Development Goals (SDGs). Key factors and documents influencing the implementation have been analyzed. Initiatives and solutions with the potential to accelerate the development of the process have also been marked.

Key words: sustainable development, global goals for sustainable development, strategic goals, strategic axes.

JEL: M21, O11.

Въведение

В световен план от икономическа, екологична и социална гледна точка се наблюдават постоянни промени във времето. В последните десе-

тилетия обаче става натрапчиво рязкото и бързото развитие и използване на ресурси (физически и психически). Колкото повече ресурси, знание, технологии и време отделяме за развитие на човека, задоволяване на нужди и „улесняване на живота”, толкова повече изхабяваме даденостите, с които разполагаме. Надеждата, че като задоволим дадена нужда или желание, това ще ни направи по-щастливи, по-добри или по-спокойни, ни кара да търсим повече начини и средства за задоволяването им. Но това е постоянен кръговрат – колкото повече имаш, толкова повече искаш и задоволяването на една потребност води до друга. Човешките потребности са неограничени. Това от своя страна води до изхабяване на природни ресурси. Впоследствие настъпват промените в климата, замърсяване на водите и намаляване на добива от земните екосистеми.

Затова в световен мащаб сериозно се засягат проблемите за устойчивото развитие и е много актуален проблем положението относно изхабяването на ресурси в цял свят. Основите му са поставени още през 60-те години, когато се осъзнават последствията за земята от дейността на човека. Създава се стратегия за използване на земните ресурси за задоволяване на човешки потребности, но и същевременно запазване и съхранение на природата и използването на тези ресурси в бъдеще. В тази насока се гледа много сериозно и отговорно в последните години. Светът осъзнава поведението си и предприема мерки за това, което е изключително голям напредък в световен мащаб след създаването на 17 цели за устойчиво развитие на ООН и приемането им от цял свят.

Обект на настоящата статия са глобалните стратегически цели за устойчиво развитие. *Предмет* на анализа е осъщественото до момента по тяхната реализация в България, както и перспективите за това в бъдеще. *Целта на разработката* е да се анализира напредъкът на България по изпълнение на глобалните цели на устойчивото развитие, както и да се маркират ключовите фактори и предизвикателства пред развитието на този процес.

Основни задачи са да се проследи развитието на България и как ще продължи то напред спрямо целите на ООН.

1. От добрите намерения към настоящите предизвикателства

Устойчивостта обединява два основни стремежа на човечеството: увеличаващ се жизнен стандарт и опазване и подобряване на околната среда и ресурсите. С една дума да живеем в „равновесие” със земята. (Какво е Устойчиво развитие и защо то е важно за света).

Промените идват и ни връхлитат отвсякъде и се отразяват върху всички. Светът се намира в постоянно движение, ако пренебрегваме този факт значи пренебрегваме здравия разум. Човечеството е поставено пред

сериозни предизвикателства в лицето на екологичните, здравните, демографските преходи и миграционните проблеми. Фундаменталният проблем е, че хората са притеснени за бъдещето си, не само на своето, но и това на децата си. От силата и сериозността на проблемите става ясно, че никоя държава не може да се справи сама, трябва да се работи на международно ниво. Затова се обръща внимание в световен мащаб на устойчивото развитие, за да се погледне проблемът в очите и да се вземат необходимите мерки за бъдещето.

“Много от защитниците на глобализма споделят схващането, че благодарение на устойчивото развитие драстично ще бъдат намалени различията между богати и бедни страни, а благосъстоянието на хората в световен мащаб значително ще нарасне.“ (Петкова, 2010).

На 18 юли 2015 г. са подадени 17 цели със 169 подцели за устойчиво развитие от Отворена работна група на Общото събрание на ООН, които обхващат борба с бедността и глада, борба с климатичните промени, защита на океаните и моретата, подобряване на здравеопазването и образованието. Те обединяват много проблемни и актуални за нашето време въпроси. Целите са: (Цели за устойчиво развитие | Светът в куфар , 2021).

Цел 1: Край на бедността във всичките ѝ форми и навсякъде.
Цел 2: Край на глада, постигане на осигуряването на прехраната, подобряване на храненето и насърчаване на устойчивото селско стопанство.
Цел 3: Осигуряване на здравословен начин на живот и насърчаване на благосъстоянието на всички хора, във всички възрасти.
Цел 4: Гарантиране на приобщаващо и равнопоставено, качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички.
Цел 5: Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета.
Цел 6: Гарантиране наличността и устойчивото управление на водоснабдяване и канализация за всички.
Цел 7: Осигуряване на достъпна, надеждна, устойчива и модерна енергия за всички.
Цел 8: Насърчаване на траен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достоен труд за всички.
Цел 9: Изграждане на устойчива инфраструктура, насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и насърчаване на иновациите.
Цел 10: Намаляване на неравенствата в и между страните.
Цел 11: Превръщане на градовете и населените места в приобщаващи, безопасни, издръжливи и устойчиви места за живеене.
Цел 12: Осигуряване на устойчиво потребление и производствени модели.
Цел 13: Предприемане на спешни действия за борба с климатичните промени и тяхното въздействие.

Цел 14: Запазване и устойчиво използване на океаните, моретата и морските ресурси за устойчиво развитие.

Цел 15: Защита, възстановяване и насърчаване на устойчивото използване на земните екосистеми, устойчиво управление на горите, борба с опустиняването и спиране, и преобръщане на тенденцията за деградация на земите, и спиране на загубата на биологично разнообразие.

Цел 16: Насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, осигуряване на достъп до правосъдие за всички и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички нива.

Цел 17: Укрепване на средствата за изпълнение и съживяване на глобалното партньорство за устойчиво развитие.

Сравнителният анализ показва, че за разлика от Целите на хилядолетието за развитие 2000 – 2015 г., фокусирани главно върху развиващите се страни, изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие 2015 – 2030 г. е задача на всички държави в света. Те са всеобхватни, свързани, ориентирани към мир, благоденствие на хората, опазване на планетата и изграждане на многостранно партньорство за постигането им (Цели за устойчиво развитие, 2021) (Take Action for the Sustainable Development Goals, 2021).

Една от тези страни е България. Безспорно е, че тя пое политически ангажимент за изпълнение на целите за устойчиво развитие с Приемането на дневния ред 2030 на ООН на глобалните предизвикателства. Нашето проучване показва по категоричен начин, че страната ни сътрудничи с държави от ЕС и ООН за постигането на целите. Пълният си ангажимент и отговорност държавите от ЕС приеха на 18 октомври 2018 г. към дневния ред 2030 и неговото изпълнение.

Осъзнаването на проблема и предприемането на действия и мерки за подобряването на състоянието на планетата е голяма стъпка за човечество. Нека да я наречем първата стъпка. Но с още по голяма важност е втората стъпка – осъзнаването на сериозността на проблема от страна на всички държави, тяхното обединяване и стартирането на дейности относно Целите за устойчиво развитие на ООН.

2. Напредък по изпълнение на глобалните цели у нас

Данните от проведеното изследване показват, че от своя страна България прие сериозно и отговорно целите и мисълта за поколенията и техните възможности. Максимализира силите си и разпредели задачите за изпълнение. Създадена е детайлна таблица на министерствата и институциите за отговорностите им относно Целите за устойчиво развитие. Отделно функционират 42 специализирани съвета за отделни проблеми като: опаз-

ване на околната среда, икономическо развитие, демографски проблеми, равнопоставеност на мъже и жени. Създадох се документи като: Доброволен национален преглед на цели за устойчиво развитие и Национална програма за развитие България 2030 с цел планиране, анализ, развитие на стратегии и реализиране на целите на устойчиво развитие. Положителен аспект е, че успоредно с това България е основен участник в глобалната инициатива „Партньорство за открито управление“.

В документа Доброволен национален преглед на цели за устойчиво развитие е първият национален преглед на Република България за изпълнението на Дневния ред за устойчиво развитие на ООН за периода до 2030 г. В него са описани политиката и националната рамка на устойчиво развитие, напредъкът по изпълнение на целите, средствата за изпълнение, както и предизвикателствата и следващите стъпки. Считаме, че той подпомага анализа на действията и резултатите към този момент и спомага за съвременно вземане на мерки за подобряване и развитие на дейностите по изпълнение на целите. По наша преценка още по-позитивното тук е, че предлага и възможни решения, като преценява предизвикателствата и в кои области има напредък и чрез какво се изразяват. Чрез него може да се сравни и степента на напредъка с другите държави-членки на ЕС, както и с държавите от цял свят.

За изпълнение на целите на ООН за устойчиво развитие трябва да има и строга система относно политиката и националната рамка за устойчиво развитие. Тук тя е описана, като е разделена на: ангажираност на заестите страни, взаимодействие с националните стратегически документи, интегриране на три измерения на устойчиво развитие, „никой да не бъде изоставен“, институционални механизми и структурни проблеми. (Глобални цели за устойчиво развитие на ООН, 2016).

Кои са ангажираните страни? Съответно тук се включват: правителството, общините, неправителствените организации, академичните среди, частният сектор, синдикати (Конфедерация на независимите синдикати в България, Конфедерация на труда „Подкрепа“). Както се спомена по-горе, министерствата сериозно развиват дейности за изпълнение на целите, държавата е в сътрудничество с държави от ЕС, подкрепят се множество инициативи, Националният статистически институт и всички се включват активно към популяризиране целите на ООН за устойчиво развитие. Други със същите стратегии са: Националното сдружение на общините на Република България, където членки са 265 общини в държавата, от неправителствените организации са Българската платформа за международно развитие, Националната мрежа за децата, Коалицията „За да остане ПРИРОДА в България“ и други, много от българските университети като УНСС, СА „Д. А. Ценов“, СУ „Св. Климент Охридски“ и други, от бизнес сектора са „Бизнесът – сила за добро“, фондация „Институт за устойчиво икономическо развитие“.

Бихме искали да отбележим и още един специален момент – от изключителна важност за изпълнението и развитието на целите са документите, които се разработват. Важно значение за страната ни имат Националната програма за развитие: България 2020, като тя има 8 цели и Дневният ред 2030 на ООН в България, имаща 3 цели, 5 оси и 13 приоритети.

Относно интегрирането на трите измерения на устойчиво развитие в България резултатите от нашето изследване показват разработването на много инициативи и програми за подобряване на образованието, намаляване на неравенството и бедността, опазване на околната среда. Като слаба точка е устойчивата икономика и вниманието трябва да се съсредоточава повече към нея с прилагане на кръгова икономика, социална/солидарна икономика и високо добавена стойност.

По наше мнение като съществен елемент от цялостната картина е важно да се обърне необходимото внимание на проблемните групи. Хората с увреждания са изключително зависими и точно поради това се отделят много ресурси за тях, ромската общност се интегрира с редица мерки.

Кои йерархични нива са определящи? При подготовката и обработката на документи за целите за устойчиво развитие се включват различни йерархични нива от правителството на България и всеки отговаря за различна точка или клауза от целите. Координационният комитет изработва проектите, за стратегиите и техните детайли се включват секторните министерства, важна роля за добро представяне на България пред международни форуми и политики на ЕС има Министерството на външните работи. 70 консултативни и координационни съвета работят, за да могат, заинтересовани страни и държавни институции да съгласуват дейностите си (опазване на околната среда и водите, интегриране на хората с увреждания, съвместна работа по интеграционни и етнически въпроси, антикорупционни политики, равнопоставеност на жените и мъжете, закрила на детето, наука и иновации, всеки от тях подкрепя и подпомага съответното министерство).

Структурните проблеми могат да бъдат посочени на всяко ниво – на места повече и по-дълбоки, на други незначителни и леки. В този смисъл могат да бъдат посочени няколко примера: грижата за децата (неходене на училище или детска градина, престъпления от деца), стратегия за развитие на българската култура не съществува от 10 години, намаляване на туристите, отслабване на позициите на селското стопанство, съотношение училище – реализирани специалисти, застаряващо население, нисък икономически растеж, социално изключване и бедност, незадоволително ниво на здравеопазване.

След краткото разглеждане на факторите, влияещи за постигането на напредък на целите за устойчиво развитие в оптимален вариант ще насочим нашето внимание и върху постигнатия напредък.

За изкореняване на бедността се работи усилено върху осигуряване на работни места, повишаване на минималната работна заплата, увеличаване на пенсиите и други. Резултатите за 2019 г. са, че минималната пенсия се увеличава с 5,7% спрямо 2018 г. и населението в риск от бедност и социално изключване за 2014 г. е било 2908,6 хил. лица, а за 2018 г. е 2315,2 хил. лица.

За преодоляване глада се развиват главно земеделието и добивът на екологично чисти продукти. Спрямо 2010 г. за 2018 г. биологичните оператори нарастват с 8 пъти и се увеличават и биологичните площи и производството.

Осигуряването на здравословен живот е насочено към здравеопазването, чрез намаляване на смъртността (живо родени деца, ограничаване на смъртоносни болести, подобряване на инфраструктурата за по-малко катастрофи), грижа за майки и деца, лечение на лица, зависещи от наркотиците и други. Резултатите и тук са в пъти повече: повече живо родени деца, повече излекувани от наркотици.

За целите на образованието се работи в посока, хората да не спират да се образуват, да не напускат училищата преждевременно, да има повече млади учители, безработните и образовани хора да са по-малко. Напредъкът е налице, изразен в данните на относителния дял на неучащи и неработещи лица спрямо 2010 г. – 23,5%, а 2018 г. е 18,1%.

Относно равенството на жени и мъже се акцентира върху правата на жените, равнопоставеност с мъжете относно професионалното развитие, намаляване на домашното насилие върху жените, намаляване на трафика на хора. Това се вижда, като се проследява увеличаване броя на жените на позиции в националния парламент, жените в системата на отбраната нарастват с близо 2% за последните 14 години.

Разработват се нови технологии за пречистване на отпадъчни води, опазване на реките и водоемите.

Осъществява се Национална програма за енергийна ефективност, активната топлина в повече семейства се увеличава, зависимостта от внос намалява и се увеличава енергията от възобновяеми източници.

За устойчив икономически растеж се акцентира върху стабилен, устойчив растеж и сериозни чуждестранни инвестиции, както и инфлация в таргет рамките. Важно е също намаляването на безработните - спрямо 2010 г. има спад с 1.7 пункта.

За устойчива инфраструктура, устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите се работи в сферата на мултимодалната инфраструктура, научноизследователската и развойната дейност се стимулират благодарение на допълнително финансиране, увеличаване на новите патенти за последните 7 години с приблизително 13 процента.

Данните от проведеното от нас проучване показват максимализиране на усилията относно намаляване на неравенствата в държавата. „Трудни

теми“ са неравенство на доходите, неравенство на възможностите (безработица, информация, образование, здравеопазване), бежанци и мигранти.

Приоритетно е превръщането на селата и градовете в устойчиви места за живеене. Тук се подобряват сметосъбирането и рециклираните отпадъци, опазване на чистия въздух, обновяване на сгради.

За устойчиви модели на потребление и производство се набляга на новите коли, които са с по-малко вредни емисии, генериране на опасни отпадъци и вторичното използване на отпадъци в икономика.

Относно изменението на климата и последиците му основна цел е намаляване на вредните емисии във въздуха, като са предоставени средства за Зеления климатичен фонд и е създаден Закон за ограничаване изменението на климата.

Устойчивото използване на водите се основава на опазване от замърсяване, като се отчита качеството на водата за битови нужди и защитените морски територии.

Може да се постигне устойчиво използване на сухоземните екосистеми, чрез много резервати се успява да се съхрани биологичното разнообразие, успешно се предотвратява търговия със защитени видове.

Важен акцент – работи се срещу трафика на хора, за борба с насилието и трафика с деца, борба с незаконните финансови потоци, ефективен достъп до правосъдие, ефективен достъп до информация. Напредък се вижда в независимостта на съдебната система, в работата по престъпността по райони.

Средства за изпълнение на глобално партньорство –България участва в много финансови проекти, член е на инициативата на Уницеф „Образованието не може да чака”. (Цели за устойчиво развитие, 2021).

В обобщение – напредък по целите за устойчиво развитие в България има, като за развитие и подобрене се взимат предвид най-засегнатите зони в дадена област. Това до голяма степен обяснява бавното напредване по абсолютни показатели на страната ни по целите за устойчиво развитие.

Приложимите статистически данни доказват, че в три от целите България се развива и има напредък, това са 1, 7 и 15. Спад бележи и цел 4 – образование. Всички останали 13 цели са без напредък или с пренебрежимо малък такъв.

Изводът, който можем да направим, е, че не се използва пълният съществуващ потенциал и са необходими по-енергични мерки за интензифициране на процесите. Най-вече трябва да се наблегне на образованието, което е от голямо значение не само за нас като нация, а и за целия свят.

Освен това бихме искали да открием и един фактор, който трудно се поддава на влияние, а също и на прогнозируемост – политическият, разбран като управленски визии и политики на управляващите политически формации както в световен мащаб, така и в рамките на Европейския съюз и у нас.

3. Стратегическите оси – стъпка в правилна посока

Досега вниманието ни бе фокусирано върху доброволния национален преглед на целите на устойчиво развитие, с който се вижда колко усилено се работи за развитието и разпространението на целите. Как са разпределените между всички министерства, организации, програми и обхващат всички възможни нива за живот. Колко много е постигнато за краткото време от стартирането на инициативата и продължава да се работи в тази насока. След този документ е създадена Националната програма за развитие 2030 г. Бихме искали да подчертаем важността на този документ – още повече и неговия дългосрочен характер, което гарантира дългосрочен ангажимент. Според нас той ще играе определяща роля за по-нататъшното разработване на проблема и поставяне на рамковите условия за работа през следващите години.

В този документ са разработени 3 цели с 5 оси за развитие, които спомагат за реализирането на стратегическите цели. Към всяка ос са засегнати и се разглеждат различни цели за устойчиво развитие.

- Цел 1 Технологична трансформация
- Цел 2 Демографски подем
- Цел 3 Намаляване на неравенствата

Осите са:

- Ос 1 Иновативна и интелигентна България
- Ос 2 Зелена и устойчива България
- Ос 3 Свързана и интегрирана България
- Ос 4 Отзивчива и справедлива България
- Ос 5 Духовна и жизнена България

Основна цел на ос 1 е *Икономика, базирана на интелигентния растеж и базирана на знанието*, като се продължава да се подобрява качеството на образованието и то през целия живот на човека. Прегледът показва 3 национални приоритета, отговарящи на 3 цели за устойчиво развитие – номер 4, 8 и 9. Първият приоритет е Образование и умения, с него се цели пълно развитие и реализация на индивида. Цели се по-качествено образование, приспособяване към нови технологии, адаптация към постоянно променящия се пазар на труда. Вторият приоритет е Наука и научна инфраструктура, където фокусът е върху иновациите, тяхното разработване и внедряване, чрез създаване на връзка между бизнес и научните центрове. Третият приоритет е Интелигентна индустрия и цели стимулиране на развитието на фирмите чрез автоматизиране и модернизирание.

Ос 2 *Зелена и устойчива България*, която е фокусирана върху природните ресурси и тяхното устойчиво използване. И тук се разделя на 3 приоритета, като към тях се отнасят 2,3,7,8,11,12,13,14 и 15 цели за устойчиво развитие. Първият приоритет е Кръгова и нисковъглеродна икономика

ка – производителност и безотпадни технологии; разработване и рециклиране на отпадъци и повторната им употреба. Вторият приоритет е Чист въздух и биоразнообразие, тук продължава да се работи за чист въздух и по-конкретно намаляване на фини прахови частици и биоразнообразието да бъде опазено. Третият приоритет е Устойчиво селско стопанство, насочено главно към развитие на селското стопанство.

Ос 3 е *Свързана и интегрирана България*. Цели се развитие на районите на страната и развитие на природните им и културни дадености. Отново 3 национални приоритета, като към тях се отнасят 2,3,6,9 и 11 цел. Първият приоритет е Транспортна свързаност, като се фокусира върху свързването на териториите чрез по-добра инфраструктура и обществен транспорт, воден транспорт и други. Вторият приоритет е Цифрова свързаност, план за развитие на инфраструктурата на България. Третият приоритет е Местно развитие набляга се върху местното развитие, като се разясняват проблемите, предизвикателствата и затрудненията, които имат, и спомагането на решенията им.

Ос 4 – *Отзивчива и справедлива България*. Засяга се развитието на публичните институции с цел развитие и ефективно подпомагане на бизнеса и гражданите. Тук има 2 приоритета, обхващащи номер 1,2,5,8,10 и 16 цел от устойчивото развитие на ООН. Първият приоритет е Институционална рамка, която работи за международната конкурентоспособност на икономиката и за добрите бизнес средства чрез намаляване на корупцията и подобряване на съдебната система. Вторият приоритет е Социално включване и цели подобряване на жилищните условия, намаляване на лишенията от материални блага, използване на социални услуги, подобряване на уменията, увеличаване възможността за започване на работа с основна цел приобщаване на уязвими групи и намаляване на социалните неравенства.

Ос 5 *Духовна и жизнена България*. Ориентирана е към повишаване качеството на живот на отделния индивид, в частност здравето и съответно социалната му активност. И тук има 2 приоритета, засягащи следните цели 3,8,11 и 12. Първият приоритет е Здраве и спорт, насочен към качествени здравни услуги, подобряване здравето на населението и повишаване на човешкия капитал. Важен момент – да се обърне внимание и на лекарствата и електронното здравеопазване. Вторият приоритет е Култура, наследство и туризъм за съхранение на културното богатство. Развитие на устойчив туризъм, сплотени и приобщаващи общества. (Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, 2020).

От приведените данни стана ясно, че България като отделна страна и като страна-членка на ЕС се е заела практически със задачата за ЦУР. Страните-членки провеждат комуникационни кампании и кампании за повишаване на осведомеността относно целите и повишаване на споделената ангажираност. Данните от проучването показват, че в България са ангажи-

рани администрацията, фирмите и неправителствените организации да работят за развиването и популяризирането на тези цели. Обръща се внимание и на всяка сфера: социална, икономическа и екологична за спомагане на нейното развитие. За значителния напредък може да се проследи информацията от сайта на ЦУР (Sustainable Development Report 2021, 2021), където от близо 200 държави, класифицирани по напредъка по постигнати всички 17 цели, България е на 45 място към момента. Като съответно на първо и второ място са Финландия и Швеция, след тях са Германия, Япония, Италия, което показва, че сме сред големите и силни държави и не изоставаме съществено. Очаква се, със силния план за развитие България да не отслаби позициите си, а да подобри представянето си в класацията. Принос за това се очаква да даде и суперкомпютърът, който заработи през Октомври 2021 г. у нас. Казано беше, че на осем места в ЕС ще бъдат създадени суперкомпютри и това са: София, Барселона (Испания), Болоня (Италия), Каяни (Финландия), Миню (Португалия), Острава (Чехия), Бисен (Люксембург) и Марибор (Словения). Тези центрове ще работят в подкрепа на европейските научни изследвания за свръхбързи изчисления, ще разработват нови приложения в множество области – от създаването на лекарства и нови материали, до борба с изменението на околната среда. Ще бъдат разработени и приложения за персонализирана медицина, биоинженерство, разработка на лекарства, прогнозите за времето. Надеждите са, че тази машина ще допринесе много за развитието на България и за спомагането за реализирането на целите за устойчиво развитие на ООН. (Европейският суперкомпютър в България започва официално работа - От деня - БНР Новини, 2021).

Считаме, че с поставените оси и изпълнението им стъпка по стъпка, напредъкът на България ще е значителен особено и с навлизането на суперкомпютрите.

Заключение

С въвеждането на целите за устойчиво развитие на ООН 2015 – 2030 г. за развитие на всички държави в света се стимулира желанието за по-добро бъдеще. Те са широкообхватни, като засягат световния мир, благосъстоянието на хората, опазването на планетата и изграждане на партньорства за постигането им. България е една от тези държави, като проведенният анализ показва, че за изпълнението на целите са ангажирани министерства, администрации, фирми и неправителствени организации. С всички средства към момента тя е постигнала 45 място от 200 държави, но напредва само в 3 от целите, като по 13 от тях има слаб напредък или никакъв. Данните от нашето изследване показват, че забавянето на работата по развитието на целите допълнително се натовазва и с ограниченията вследствие появата

на COVID-19. Здравна криза, която преобърна живота на цял свят и повлия на много нива – икономически, социални и т.н.

Напредъкът на България относно ЦУР стартира със световната осъзнатост на проблемите, които ни заобикалят. Предприемат се мерки по съответните проблеми, като България взема под внимание и най-тежко засегнатите сектори и това допринася за по-бавния ѝ напредък. В перспектива обаче се има предвид новият план за развитие и осите, включени в него.

Фокусът трябва да се запази – най-значимото е да се успее да се съхрани и изпълни идеята на ЦУР, а именно да се използват ресурсите за задоволяване на потребностите, без да се лишават другите поколения от тях. Тези цели са и най-амбициозната пътна карта за мир и устойчиво развитие, която обединява цял свят в каузата за по-добро бъдеще за нас и нашите деца.

Използвани източници

Sustainable Development Report 2021. (2021, 11 6). Retrieved from sdgindex.org

Take Action for the Sustainable Development Goals. (2021, 12 3). Retrieved from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Глобални цели за устойчиво развитие на ООН. (2016, 3 1). Retrieved from https://www.unglobalcompact.bg/?page_id=2890

Европейският суперкомпютър в България започва официално работа - От деня - БНР Новини. (2021, 11 5). Retrieved from bnr.bg

Какво е Устойчиво развитие и защо то е важно за света . (2020). Retrieved from razkazi.info

Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. (2020, 12 2). Retrieved from <https://www.minfin.bg/bg/1394>

Петкова, Д. (2010). *Устойчивото развитие - поредната илюзия?* Retrieved from http://members.tripod.com/nie_monthly/nie5_01/razvitie.htm

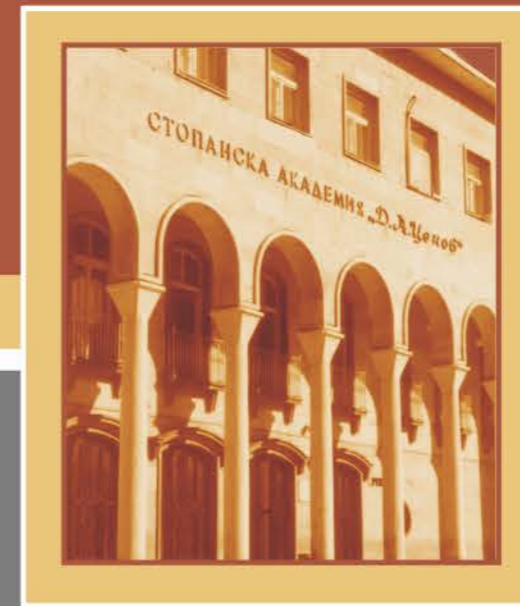
Цели за устойчиво развитие | Светът в куфар . (2021, 8 8). Retrieved from devedu.eu

Цели за устойчиво развитие. (2021, 5 11). Retrieved from www.strategy.bg

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XIV, 2021

Книга 17

Том XIV, 2021 г.
Книга 17

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Андрей Антонов Йорданов ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА ГЪВКАВО УПРАВЛЕНИЕ В ПРОЕКТНИ ЕКИПИ.....	5
Анна Димитрова Димитрова СТРУКТУРНИ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ И ВЪТРЕШНИ ИНВЕСТИЦИОННИ ПОТОЦИ В БЪЛГАРИЯ (2010 – 2020).....	24
Беатрис Венциславова Любенова СТРЕС ТЕСТОВЕТЕ КАТО ИНТЕГРАЛЕН ПОДХОД ЗА КОМПЛЕКСНА ОЦЕНКА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА, КАЧЕСТВОТО НА АКТИВИТЕ И УСТОЙЧИВОСТТА НА БАНКИТЕ	49
Даниел Сергеев Тунчев ПЪРВИЧНИ И ВТОРИЧНИ ФАКТОРИ ЗА ФОРМИРАНЕ ЦЕНАТА НА ПЕТРОЛА – ИКОНОМИЧЕСКИ РАКУРСИ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ АСПЕКТИ	81
Диана Руменова Христова КАРИЕРНОТО РАЗВИТИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ И РАБОТОДАТЕЛИТЕ	103
Елена Валериева Вълчева АНАЛИЗ НА ТОВАРНИЯ АВТОМОБИЛЕН ТРАНСПОРТ В БЪЛГАРИЯ	118
Елена Димитрова Ташкова КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИКАТА.....	137
Калоян Драгомиров Паргов ИСТОРИЧЕСКИ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ЕНЕРГИЙНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК	163
Николай Кирилов Калистратов МЕТОДИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА РЕВИЗИОННИЯ АКТ И ОТЧИТАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ И ВЛИЯНИЕТО МУ ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА В СЯНКА В БЪЛГАРИЯ	192
Стелиян Богданов Стефанов ПОТРЕБНОСТ ОТ ПРОМЕНИ В ДАНЪЧНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ.....	217

Юлиан Христов Войнов
ПРЕДПОСТАВКИ И ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ИНСТРУМЕНТАРИУМА ЗА СТРЕС ТЕСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ 234

Yaakov Itach
THE IMPACT OF FINANCIAL EDUCATION PROGRAMMES
IN ISRAEL AND THE FAMILY DISCUSSION ON FINANCIAL
MATTERS ON THE BEHAVIOUR OF YOUTH..... 260

Статии

Борислав Петров Лазаров
ТЕНДЕНЦИИ В ИНТЕНЗИВНОСТТА НА АВТОМОБИЛНОТО ДВИЖЕНИЕ
В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА ИКОНОМИЧЕСКА
ОБОСНОВКА НА РАЗВИТИЕТО НА TEN-T 289

Боряна Великова Симеонова
МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА СТОКИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА
С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ 303

Боян Димитров Вранчев
ЕФЕКТИВНОСТ НА ПРОЕКТНИТЕ ЕКИПИ 315

Ваня Владимирова Галчева
АНАЛИЗ НА АВТОМОБИЛНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА
В БЪЛГАРИЯ 332

Вахан Ахаси Бохосян
МОРАЛЕН РИСК И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНФЛИКТА
“ПРИНЦИПАЛ-АГЕНТ“ В ЗАСТРАХОВАНЕТО 343

Галя Колева Монева
ГЕНЕЗИС И ЕВОЛЮЦИЯ НА РЕВЕНЮ МЕНИДЖМЪНТА
НА РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС..... 356

Георги Стоилов Анев
БИЗНЕС МОДЕЛИ И ПОДХОДИ ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ПРИХОДИ
В ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ 373

Даниел Генчев Данчев
НОВИ ПОЛИТИКИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД МАЛКИТЕ И СРЕДНИ
ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ 390

Даниела Стойчева Сачарова
КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛНИ КОМПАНИИ В СЕКТОРА
НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ 402

Димитър Сергеев Димитров БАЛКАНСКИЯТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЗЕЛ И БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИЗЪМ.....	412
Кармен Димитров Вранчев НИЪРШОРИНГЪТ КАТО СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ.....	422
Катя Симеонова Иванова ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19	436
Кузман Илиев Илиев ПАРИЧНАТА ДИНАМИКА КАТО ФАКТОР НА ГЕНЕРАЛНОТО РАВНОВЕСИЕ В ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ ЦИКЪЛ – КОНЦЕПТУАЛНИ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ	450
Магдалена Славе Андоновска ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕДИЙНИЯ ПЛУРАЛИЗЪМ В РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЯ	466
Мария Александрова Велкова УПРАВЛЕНИЕ НА КОНФЛИКТИ В МУЛТИКУЛТУРНИ ОРГАНИЗАЦИИ	475
Мартин Николаев Харизанов ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕ В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ	487
Мартин Яворов Бакърджиев УСТОЙЧИВОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ	503
Моника Любомирова Янакиева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФОРМИРАНЕТО И БЮДЖЕТИРАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТТА НА МЛАДЕЖТА	523
Наталия Стоянчева Стоянова ЗА НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ ПО ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ	543
Никола Илчов Илчев ОПЕРАТИВНИ МОДЕЛИ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ И НАПИТКИ В ДИГИТАЛНА СРЕДА	555
Орлин Чавдаров Япраков АНАЛИЗ НА КОЛИЧЕСТВЕНИТЕ ИЗМЕРИТЕЛИ В БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ ПАЗАР	565

Рая Бисерова Драгоева ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНСОЛИДАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА БАНКОВАТА ДЕЙНОСТ	580
Румяна Цветанова Витнъова ПОСТИЖЕНИЯ И ПРАКТИКИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ ПО ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ В УЧИЛИЩАТА	598
Светлана Димитрова Аврионова ПОСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ДАНЪЧНИ ПРИХОДИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА КОВИД-19	615
Силвия Петрова Петранова ТУРИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ И КРИЗАТА COVID-19	625
Слави Петров Джалъзов ТЕОРЕТИЧНИ И ПРИЛОЖНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ОНЛАЙН КОМУНИКАЦИИТЕ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС	638
Снежана Веселинова Найденова СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ И ВЪЗМОЖНИ ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ЗА ОСНОВНИТЕ УЧАСТНИЦИ	652
Станислав Чавдаров Младенов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ СЕКТОРИТЕ В ИКОНОМИКАТА НА СТРАНАТА	669
Стефан Ангелов Пешов СЪЩНОСТ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ	687
Теодор Людмилков Борисов РЕПУБЛИКАНСКАТА ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА В БЪЛГАРИЯ – СПЕЦИФИКИ И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ.....	697

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIV – 2021, книга 17

Даден за печат на 10.07.2023 г., излязъл от печат 14.07.2023 г.
Поръчка № 18830; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А